

**КИЇВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТОРГОВЕЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

**ХАРКІВСЬКИЙ
ТОРГОВЕЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ
КНТЕУ**

ЕКОЛОГІЯ

Ecology

Ступінь вищої освіти	Бакалавр
Навчальний рік	2020/2021
На якому курсі викладається	2
Обсяг дисципліни (годин / ECTS)	180/6
Тижневе навантаження	4 години
Мова викладання	Українська
Статус дисципліни	Вибіркова

Інформація про викладача

Прізвище, ім'я та по батькові	Бабаєва Олена Володимирівна
Науковий ступінь, вчене звання	Кандидат географічних наук
Кафедра	Туристичного та готельного бізнесу
Посада	Доцент
Профіль викладача	Google Scholar
Контактна інформація	o.babaieva@knute.edu.ua

Анотація

З моменту усвідомлення людством власного існування пізнання природи було одним із необхідних умов його виживання. Значення екологічних знань в повсякденному житті людини важко переоцінити. Все наше життя пов'язане з навколишнім природним середовищем. Екологічні знання застосовують в сільському господарстві, промисловості, а також у невиробничих сферах господарства, таких як туризм і рекреація.

Довкілля – це не тільки джерело ресурсів, що використовуються в господарстві, але перш за все середовище життєдіяльності людини як біологічного виду. В умовах постійного зростання темпів виробництва та збільшення чисельності населення планети завдання зберегти унікальність природних об'єктів та жити в гармонії з довкіллям стає дедалі важчим. Перед багатьма біологічними видами постала загроза тотального зникнення. На сучасному етапі необхідне обов'язкове врахування того факту, що раціональне використання природних ресурсів і покращення екологічного стану довкілля, а в цілому – дотримання екологічних інтересів, складають основу природоохоронної орієнтації будь-яких видів діяльності людини.

В таких умовах людство повинне знайти можливості для розумного поєднання використання ресурсів природи зі збереженням унікальності довкілля. Головний інструмент у виконанні цього завдання – пізнання процесів, що відбуваються в природі, та розробка важелів та механізмів регулювання впливу людського суспільства на ці процеси, а для цього набуття екологічних знань та природоохоронних умінь є необхідною умовою.

Мета дисципліни

Формування у майбутніх бакалаврів екологічного світогляду; формування комплексу знань та умінь щодо теоретичних засад екології, а також впливу екологічної ситуації на суспільно-економічний розвиток України та країн світу, засвоєння базових принципів економіки раціонального природокористування.

У результаті вивчення дисципліни студент буде

знати:

- загальні закономірності розвитку та взаємодії системи "людина – суспільство – біота – довкілля";
- основні форми та особливості антропогенної дії на оточуюче природне середовище;
- природно-наукові та економічні основи раціонального природокористування;
- основи охорони довкілля від забруднення;
- основні нормативні документи й закони України у сфері охорони навколишнього природного середовища та природокористування;
- основні методи управління якістю навколишнього середовища та раціонального природокористування; діючий економічний механізм природокористування;

вміти:

- застосовувати фундаментальні екологічні знання для дослідження та оцінки еколого-економічного стану регіону, країни;
- ефективно користуватися екологічними довідниками, законодавчими та нормативними документами про охорону навколишнього природного середовища;
- формувати пропозиції для поліпшення стану навколишнього природного середовища та раціоналізації природокористування.

Передумови вивчення дисципліни

Знання основ географії, біології, безпеки життєдіяльності.

Програма дисципліни

Тема 1. Екологія як галузь наукового пізнання

Екологія: сутність, об'єкт, предмет і завдання. Понятійно-термінологічний апарат та основні дефініції визначення екології. Генеза екології як науки. Історія екологічної думки в Україні. Місце дисципліни у системі загальноосвітніх дисциплін.

Еволюція взаємовідносин людини та природного середовища. Значення екологічної освіти в розвитку суспільства та екологічної інформації в професійній діяльності.

Екологічний світогляд, екологічна мораль та екологічна культура. Зміст та завдання комплексної програми екологічної освіти та виховання. Екологічна освіта в контексті стійкого розвитку. Формування екологічної свідомості майбутніх спеціалістів.

Тема 2. Екосистеми та їх значення в функціонуванні біосфери

Біосфера: сутність, структура та властивості. Вчення про біосферу. Ноосфера як нова стадія еволюції біосфери. Основні фактори функціонування біосфери. Кругообіг речовин та трансформація енергії в біосфері. Екологічна піраміда. Моделі збалансованої взаємодії суспільства і біосфери.

Системний підхід в екології. Екологічні та соціоекологічні системи. Екосистема: сутність, структура та класифікація. Екзогенні та ендогенні зв'язки в екосистемі. Характеристика

ключових природних екосистем та їх властивостей. Антропогенна деформація (локальних, регіональних, глобальних) природних екосистем.

Природний та екологічний фактор. Класифікація екологічних факторів за ознаками. Абіотичні, біотичні та антропогенні фактори. Екологічна валентність. Екологічна адаптація. Екологічна рівновага. Екологічна ніша. Екологічні закони.

Тема 3. Техногенне навантаження та галузеві аспекти екології

Природні ресурси та їх класифікація. Генеза використання природних ресурсів.

Техногенні забруднення та забруднювачі довкілля. Техногенне навантаження. Техносфера. Техногенний тиск на біосферу. Техноекологія. Техногенні чинники забруднення довкілля та їх класифікація. Характеристика атмосферних, водних, ґрунтових, геологічних, біотичних і комплексних груп техногенних чинників забруднення. Забруднення навколишнього природного середовища та його види.

Еколого-деструктивний вплив та характеристика його рівнів. Якісна та кількісна характеристика природокористування за галузевими ознаками: паливно-енергетичний комплекс, металургійний комплекс, машинобудівний комплекс, хімічний комплекс, комплекс галузей легкої промисловості, агропромисловий комплекс, будівельно-індустріальний комплекс, лісопромисловий комплекс, транспортно-комунікаційний комплекс, торговельний комплекс, комплекс галузей соціальної інфраструктури.

Енергетичне навантаження на довкілля. Екологічні проблеми функціонування паливно-енергетичного комплексу. Альтернативні джерела енергії та їх характеристика (геліоенергетика, вітроенергетика, гідроенергетика, геотермальна енергетика, біоенергетика та ін.).

Тема 4. Регіональні екологічні проблеми

Природно-ресурсні чинники, які впливають на соціально-економічний розвиток регіону. Принципи регіонального природокористування. Фактори антропогенного та техногенного навантаження: регіональний аспект.

Оцінка природно-ресурсного потенціалу регіону. Регіональні екологічні диспропорції. Екологічні аспекти функціонування: промислових центрів і вузлів; виробничих, територіально-виробничих і портово-промислових комплексів; технополісів.

Урбоекологія. Урбоекосистема та природно-просторові ресурси. Регіональні стратегії розвитку природокористування та охорони навколишнього природного середовища.

Основні екологічні проблеми сучасності. Сучасна екологічна ситуація в світі, країні, регіоні.

Тема 5. Міжнародна екологічна діяльність і співробітництво. Охорона біорізноманіття

Біорізноманіття: сутність, структура та рівні. Екосистемне, функціональне, біологічне, екологічне, генетичне і культурне різноманіття. Біосферні та природні заповідники. Національні природні парки. Природно-заповідний фонд України.

Міжнародна екологічна діяльність: сутність, принципи та види. Основні форми та інституції здійснення міжнародного екологічного співробітництва. Міжнародна кооперація екологічного виробництва. Екологічна діяльність міжнародних організацій. Системи міжнародного екологічного моніторингу.

Міжнародні договори, угоди, програми та проекти екологічного спрямування. Рішення міжнародних екологічних конференцій і самітів. Рамкова Конвенція ООН про зміну клімату. Міжнародне співробітництво щодо глобальних змін клімату. Кіотський протокол до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату. Конституція Землі як глобальний міжнародний документ. Загальноєвропейська екологічна мережа.

Міжнародна екологічна політики країн світу. Нові екологічні тенденції цивілізаційного розвитку людства. Міжнародні природоохоронні програми, конвенції та угоди, ратифіковані Україною.

Тема 6. Система екологічного управління

Принципи раціонального природокористування. Екологічне управління: сутність, цілі, завдання та структура. Системи і механізми екологічного управління. Стандартні вимоги та визначальні фактори якості екологічного управління. Культура екологічного управління. Екологічне партнерство. Державне екологічне управління: сутність, функції та ієрархія. Система державних органів регулювання природокористування. Стратегія і тактика реалізації державної екологічної політики.

Тема 7. Екологічне законодавство та правове регулювання еколого-економічних відносин

Екологічне законодавство: сутність, принципи та структура. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища». Законодавство про: охорону та використання атмосферного повітря; природні території й об'єкти особливої охорони; екологічну безпеку. Система екологічного права. Суб'єкти та об'єкти екологічного права. Екологічні права та обов'язки громадян. Право природокористування. Право власності на природні ресурси. Міжнародні нормативно-правові акти у сфері екології та природокористування. Державна екологічна політика та стратегії розвитку. Екологічна відповідальність: сутність, функції та форми. Система екологічного моніторингу: сутність і характеристика видів. Екологічний контроль. Екологічний аудит. Екологічна експертиза. Екологічний ризик. Екологічний маркетинг. Екологічне страхування.

Тема 8. Екологічна стандартизація, сертифікація та маркування. Екологізація підприємництва

Екологічні стандарти. Система стандартів охорони навколишнього природного середовища. Основні види та рівні національних стандартів із захисту та управління навколишнього природного середовища. Екологічне, природоохоронне та науково-технічне нормування. Нормування якості: атмосферного повітря, води, ґрунту, харчових продуктів. Нормування: впливу техногенних об'єктів на навколишнє природне середовище; в галузі радіаційної безпеки, шумових та вібраційних навантажень на довкілля; впливу електромагнітних випромінювань. Гранично допустимі концентрації. Гранично допустимі дози. Гранично допустимі рівні.

Екологічна стандартизація: сутність, принципи та види. Екологічні стандарти. Система екологічних стандартів щодо: захисту довкілля, відходів; якості повітря, повітря та ґрунту; безпеки праці, довкілля та життєдіяльності населення. Система стандартів у галузі охорони природи та раціонального використання: вод, атмосфери, ґрунтів, землі, флори, фауни, надр. Екологізація підприємництва: сутність, форми та види.

Екологічна сертифікація. Екологічне маркування: сутність, принципи, методи та види. Екологічні знаки. Міжнародні стандарти екологічного маркування.

Особливості та політики дисципліни

Під час вивчення дисципліни використовуються як традиційні методи навчання та викладання, так і інтерактивні, проблемно орієнтовані лекційні, семінарські та практичні заняття; виконання практичних робіт; підготовка самостійних, творчих робіт та проектів.

Від студентів очікується регулярне відвідування занять згідно з розкладом, опрацювання рекомендованих основних і додаткових джерел інформації, виконання індивідуальних практичних завдань. Студенти мають дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом.

Форми та методи оцінювання

Оцінювання результатів навчання студентів здійснюється за 100-бальною шкалою та шкалою ЕКТС відповідно до діючого [Положення про оцінювання результатів навчання студентів](#).

Поточний контроль (60 балів): 1) активна участь в ділових іграх; 2) виконання розрахункових завдань; 3) поточне тестування на Порталі освітніх ресурсів та інформаційної підтримки освітнього процесу Інституту (<https://edu.htei.kh.ua>). *Підсумковий семестровий контроль (40 балів):* письмовий екзамен. Структура екзаменаційного білету: завдання на оцінювання теоретичних знань (комп'ютерне тестування); завдання на оцінювання практичних навичок (ситуаційне завдання, творче завдання); завдання на оцінювання професійних вмінь (розрахунково-аналітичне завдання).

Умовою допуску до підсумкового семестрового контролю є виконання програми навчальної дисципліни і отримання оцінки за виконання завдань поточного контролю не менше ніж 36 балів. Мінімальна загальна кількість балів для отримання позитивної оцінки з дисципліни – 60.

Рекомендовані джерела інформації

1. Бедрій Я. І. : навчальний посібник / І. Я Бедрій. – Київ : Кондор, 2015. - 306 с.
2. Бобровський А. Л. Екологічний менеджмент : підручник / А. Л. Бобровський. - Суми : Університетська книга, 2018. - 586 с.
3. Екологія. Всеукраїнська електронна бібліотека [Електронний ресурс] : [сайт електронної бібліотеки]. – Режим доступу: <http://youalib.com>. - Станом на 01.04.2020. Назва з екрана.
4. Екологічні новини УНІАН [Електронний ресурс] : [офіційний сайт]. – Режим доступу: <https://ecology.unian.net/>. - Станом на 01.04.2020. Назва з екрана.
5. Кизима Р. А. Екологія та екологічне право : навчальний посібник / Р. А. Кизима. - Тернопіль : Підручники і посібники, 2015. - 334 с.
6. Якимчук А. Ю. Економіка природокористування : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / А. Ю. Якимчук. - Рівне : [б. в.], 2016. - 274 с.